

Ωδή στο αηδόνι της παγωνιάς Γράφει η Ελένη Σαραντίτη

7 Ιανουαρίου 2015

Τόσους χειμώνες μου τραγουδά. Κι άλλα τόσα
ξημερώματα μου ευφραίνει ψυχή και ακοή. Να
μην του πλέξω κι εγώ ένα τραγουδάκι; Για τα
ωραία πρωινά που μου χαρίζει θα του πω κι ότι
ξυπνώ αχάραγα για να τον ακούσω. Πριν
αποκοιμηθώ έχω αφήσει λίγο γερό το τζάμι της
μπαλκονόπορτας.

Να μπαίνουν οι πνοές και οι ομιλίες της νύχτας,
να με επισκεφθεί και η φωνούλα του κοκκινολαίμη
αθώα και καθαρή σαν του μωρού, γνωστική και
συγκινημένη σαν του ενήλικα, Θεία Ευχαριστία
στο χειμωιάτικο αυγινό αγιάζι. Κρυστάλλινοι και
ασημένιοι φθόγγοι με πλημμυρούν ολόκληρη,
τότε. «Έλα, λέω, τραγούδα καλό μου. Πες τα μου

όλα για τα δάση με τις σημύδες, μίλα για τα νεαρά έλατα και τις αρχαίες λίμνες με τα δώδεκα
φεγγάρια που 'πεσαν Μάη μήνα στα απάτητα λιβάδια τους. Λέγε, πουλί μου!» Και πλέω.

«Τραγούδα», λέω, κι εκείνος πιάνει τον σκοπό και τον βαστά ώρα, χαρμόσυνο, αγγελικό, χαδιάρικο,
μα και συλλογισμένο. Κελαηδεί και ξετρελαίνει δέντρα και αγουροξυπνημένα πουλιά, ξεπαγιασμένες
γάτες, ως και τις κίσσες που ακινητούν για ν' ακούσουν το αηδόνι της παγωνιάς, τον προάγγελο των
Χριστουγέννων. «Πουλί μου, τραγούδα». Αλλά αυτός έχει από ώρα πιάσει το εωθινό τροπάριο και
ναι, τα σύννεφα και τα γυμνά κλαδιά της λεύκας αφυπνίζονται. Αφουγκράζονται ριγώντας.

Μικρόσωμος, ζωηρός, κοινωνικός, αγαπητός. Ίσως για την φωνή του που μοιάζει με του αηδονιού, ή
για τ' αστεία βηματάκια του. Πιθανόν και για τα ελεύθερα, μοναχικά πετάγματά του. Πάντως τούτες

τις μέρες γεμίσαν τα ποκά, οι πλατείες, οι πρασιές και τα ξαγναντά από κοκκινολαίμηδες. Με τις εγγονούλες μου τοποθετήσαμε στην πυλωτή μπολάκια με σπόρια, φλούδες από μήλα και ψίχουλα και γι' αυτούς. Και νεράκι φρέσκο. Να χορτάσουν, να ζεσταθούν, να ευφρανθούν οι καρδούλες τους, και να πέμψουν κελαηδισμούς που ν' ακουστούν μέχρι τα δώματα των αγγέλων.

Σκέφτηκα όμως πως για τους καλύτερους και στενότερους δεσμούς με το κοσμαγάπητο και χαριέστατο αυτό πουλί, να αναζητήσουμε ορισμένα στοιχεία που το αφορούν ή το χαρακτηρίζουν.

Κοκκινολαίμης λοιπόν, ή, στην ελληνική ύπαιθρο, Καλόγιαννος ή Ρούβελας ή Κομπόγιαννος, Η Καλογιάννος, Στη Σαντορίνη Γιάννος. Αλλά και Γύφταλος και Γυφτούλα, Κοκκινοτραχηλίτσα. Πυρρούλας, Τιμπογιάννης, Τσιρογιάννης, κ.α. Στην αρχαιότητα απαντά ως Ερίθακος, Ερίθυλος, Εριθεύς. «Ου τρέφει μια λόχημη δύο εριθάκους» έλεγαν, αναφερόμενοι στον τσαμπουκά του, όπως θα λέγαμε σήμερα το ζοριλίκι, το νταϊλίκι – πέστε το και ανεξαρτησία, εφόσον δεν ανέχεται άλλο πουλί να

διεκδικήσει την επικράτειά του. Μήτε και την τροφή του.

Ένα παλιό βρετανικό παραμύθι λέει ότι όταν ο Ιησούς πέθαινε στο σταυρό, ο κοκκινολαίμης, που τότε είχε καφέ χρώμα, πέταξε προς το μέρος του και τραγούδησε στο αυτί του για να του ελαφρύνει τον πόνο. Το αίμα από τις πληγές του Κυρίου χρωμάτισαν το στήθος του πουλιού και από τότε, όλοι οι κοκκινολαίμηδες, πήραν το σημάδι του αίματος του Χριστού επάνω τους. Παραλλαγή του θρύλου λέει ότι το στηθάκι του καψαλίστηκε στην προσπάθειά να κουβαλήσει νερό για τις ψυχές στο καθαρτήριο.

Ο κοκκινολαίμης κατέχει περίοπτη θέση στην ευρωπαϊκή λαογραφία, κυρίως στην Βρετανία και την Γαλλία. Επίσης, ήταν ιερό πουλί του Θωρ, θεού του κεραυνού στην Σκανδιναβική μυθολογία. Ακόμη στο αγγλικό παραδοσιακό παραμύθι «Παιδιά στο δάσος» οι κοκκινολαίμηδες καλύπτουν τα σώματα των παιδιών. Εξάλλου έχει εμφανιστεί σε πολλά χριστουγεννιάτικα γραμματόσημα, ενώ ο θρύλος λέει ότι αυτά παραδίδουν τις χριστουγεννιάτικες κάρτες.

Η σύνδεση με τα Χριστούγεννα πιθανόν να προκύπτει από το γεγονός ότι οι ταχυδρόμοι στην βικτοριανή Βρετανία φορούσαν κόκκινα γιλέκα και είχαν το παρατσούκλι Robin, κοκκινολαίμης.

Στη χώρα μας οι μεγάλοι πληθυσμοί εισρέουν από τα βόρεια, κατά την διάρκεια του Οκτωβρίου. Έτσι αποτελεί, τοπικά, ένα από τα πιο αναγνωρίσιμα και αγαπητά πουλιά στην Ελλάδα. Ίσως και τα δημοφιλέστερα. Λόγω της ανυπότακτης συμπεριφοράς του, της τόλμης του, της ομορφιάς αλλά και της μελωδικότατης φωνής του, έχει γίνει ήρωας σε πλήθος παιδικών (κλασικών κυρίως) βιβλίων, ελληνικών και ξένων. Και ποιος δεν θυμάται τον εξάισιο «Μυστικό Κήπο», της Βρετανίδας Φράνσις Μπάρνερτ – Χόντγκσον (1849- 19240), ένα από τα βιβλία που μου είχε κλέψει την καρδιά ως παιδί, όχι αδίκως βέβαια μιας και το βιβλίο θεωρείται ως ένα από τα καλύτερα βιβλία για νέους που έχουν ποτέ γραφτεί ή έστω ποιος δεν διάβασε το ποίημα του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, «Ο Καλογιάννος»:

«Μη με ρωτάς πούθ' έρχομαι, μη με ρωτάς πού τρέχω

πατριδα εγώ δεν έχω,

παρά του βάτου τ' άγριο, τ' αγκαθερό κλαρί.

Με δέρνει τ' ανεμόβροχο, είμαι φτωχό πουλί,

ο λόγκος το παλάτι μου, και βιό μου ειν' η χαρά,

πετώ, κορνιάζω ξέγνοιαστος οσώχω τα φτερά».

Και ο Γεώργιος Δροσίνης, αναλόγως έγραψε:

«Στης λυγαριάς τ' ολόξερο κλαδί

του φθινοπώρου φτωχικό παιδί

ο καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει...

Μικρός προφήτης φτερωτός μηνά

την άνοιξη που θα γυρίσει πάλι...»

Τέλος για την όσο το δυνατόν πληρέστερη γνωριμία μας με το γλυκολάλητο και γλυκόχαρο πουλί, ας θυμηθούμε ότι η παράδοση τον ήθελε και βασιλιά των πουλιών. Ένα λαϊκό παραμύθι από το Αργίνο μας λέει ότι όταν κάποτε τα πουλιά ζήτησαν από τον Δημιουργό βασιλιά, ο Θεός τους είπε ότι θα βασιλέψει εκείνος που θα πετάξει ψηλότερα. Όλα σχεδόν τα πουλιά παραμέρισαν εμπρός στον αετό που κορδωνόταν- και με το δίκιο του- πλην ο καλόγιαννος ζήτησε να αγωνιστεί. Έτσι όταν ο αετός ξεκίνησε την πτήση που θα τον έστεφε όχι μόνο νικητή αλλά και βασιλιά, γύρισε, είδε από τα ύψη οπού έσχιζε όλα τα πουλιά να τον κοιτάζουν έκθαμβα, και κραύγασε θριαμβευτικά: «Στ' αλήθεια, ποιος μπορεί να πετάξει ψηλότερα από μένα;» Και ο κοκκινολαίμης που είχε κρυφτεί στη ράχη του, φτερουγίζοντας μια ιδέα ψηλότερα, φώναξε πασίχαρος: «Εγώ!» Έτσι το μικρό, τερπνό πουλί έγινε βασιλιάς.

Γι' αυτό λατρεύω τα παραμύθια. Γιατί σ' αυτά όλα μπορούν να συμβούν. Γι' αυτό λατρεύω και τα πουλιά. Γιατί η ζωή τους, ένα παραμύθι είναι. Πλανευτικό. Που σε παίρνει στα φτερά του και σε ταξιδεύει κατ' ευθείαν στις αρχαίες λίμνες με τα δώδεκα φεγγάρια, και στα δάση με τις σημύδες που στα κλαδιά τους ξεχάστηκαν δυο ήλιοι ακούγοντας ιστορίες που τις έφεραν τα πετούμενα από πέρα, μακριά, από τον κόσμο που συναντά την τριανταφυλλιά θάλασσα και τα αργυρά βουνά.

